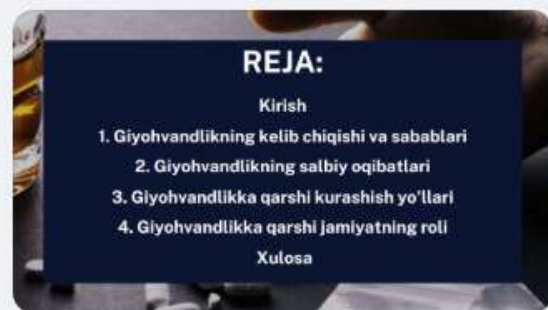

1 - Title Page

2 - Section Header Page 1

3 - Title and Body Page

4 - Section Header Page 1

5 - Title and One-Column Page

6 - Title and Image Page

7 - Title and Two-Column Page

8 - Title and One-Column Page

9 - Title and Image Page

10 - Chart Page 1

Xalq musiqi a l a d l a r i

Melodik ladlar

Melodik (monodik) ladlar lad munosabatlarning tarixan ilk shakllaridan biridir. Ular bir ovozi xalq kuy-taronalari va ilk kasb musiqaning asosi sifatida paydo bo'lib, xalq musiqasi polifoniyasi, qat'iy yozuv polifoniyasi kabi ko'p ovozlilik ham o'z mohiyatini saqlab qolgach, ukan tarixiy rivojlanish yo'lini bosib o'tgan zamonaviy musiqaning talay asarlari ham monodik ladlar turli shakllari bilan xarakterlanadi.

Mezodir ladaning o'ziga xosligi quyidagi alomatida namoyon bo'ladi.

1	2	3
ladning har bir toni (pog'onasi) boshqa tonlar tomonidan takrorlanmaydigan muayyan funksiyasiga ega	boshqa oltavada qaytariladigan muayyan bir ton o'zgaricha funksiyani bajaradi. shunday qilib, lad tovushqatorini tashkil etadigan tonlar soni turlicha bo'lishi mumkin	tovushqatorning tuzilishi (pog'onalar oralasidagi miqdori) ham ko'p xillidir

Bitta tovushqatori: uni ichida tonikaning joylashuviga ko'ra, turli xil ladlar uchun asos bo'lib xizmat qilishi aniq, shu sababdan, monodik lادلarning ko'p turli va o'zgaruvchanligi kelib chiqadi. Lekin ularni umuman olganda, **tonushqatori turi va funktsional munosabatlari** xarakteri bo'yicha tasniflash mumkin.

Melodk larni tovushqatori bo'yicha ajratish uchun uning tuzilishi, major yoki minorga tegishligi, hajmiga ahamiyat berish zarur.

tovushqatorning tuzilishi ikki xilga ajraladi

	
yarim tonliklardan xoli bo'lgan — maymuntanli tovushqatorlar	yarim tonliklarni o'z ichiga olgan — gumbadli tovushqatorlar

ledning turi tonika bilan II pog'onaning oralig'idagi tonlar maqдорiga bog'liq, shu asosida ledlar **majorli** va **minorli** ladarga ajraladi.

Tovushingizning haqiqi deb uning chekka tovushlari o'rtasidagi oraliqqa aytiladi.

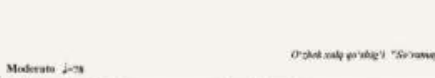

Melodik ladlarda funksional munosabatlari turg'un va noturg'un tonlar o'zaro ta'lsirida namoyon bo'ladi. Modomiki, bu ladlar o'zgaruvchan ekan, tovuşshqator har qanday tonida tonikaning o'rnatishiga yo'l qo'yadi. O'sha ton tonika sifatida idrok qilinishi uchun, u rimi, intonatsiya jihatidan ta'kidlanishi hamda musiqiy tuzilmaning yakuniga to'g'ri kelishi kerak.

Meiiodik ladlarda noturg'un tovushlar o'z funksional ahamiyati bo'yicha teng emasdir. Ular orasida shunday faol tonlar boriki, o'zi tonka tomonga qarab intilishi bilan birga o'z atrofida kuy hara-katini yig'ishga qodir bo'ladi. bunday noturg'un tonlarga yondosh tayanch ton deb aytiladi. Asarlarning aksariyatida yondosh tayanch toni sifatida ladingning V pog'onasi (Dominanta) xizmat qiladi. Masalan: "so ramaysan" qo'shig'ida yondosh tayanch toni iya tovushga to'g'ri keladi.

Moderato 4/8

O'zish o'zini qo'yibdi "Ko'rsatayman"

Ho-sha-hi - bu - nali - ma - ni - bu - ni

gi - ri - to - ring - ni - so - y - yu - ni

Agar kuyda hech qaysi ton na metr jihatidan, na qaytarish yo'li bilan ajratilmasa, demak yondosh tayanch tonlar hosil bo'lmaydi.

Monodik ladlar funksional munosabatlari nuqtayi nazaridan yondosh tayanch toni mavjud lad va yondosh tayanchlarda belarga ajratiladi.

Melodik ladlarning muhim xususiyatlaridan biri – tonikaning bir tondan boshqa bir tonga osongina siljib o'tishi layoqati. tonikaning tondan tonga siljishi qolgan barcha tonlarning funksional ahamiyatini ham o'zgartiradi. kuy davomida tonikaning bunday siljishlari bir necha marta ro'y berishi mumkin. kuy o'z yakuniga kelganda yangi tonika bilan, yoki dastlabki tonikaga qaytishi bilan tugallanadi

Agar tonkaning siljishlari tez-tez va qisqa muddatli bo'lsa, bunday ladlarga "o'zgaruvchan" lahar, deyiladi.

Melodik ladlarning muhim xususiyatlaridan biri – tonikaning bir tondan boshqa bir tonga osongina siljib o'tishi layoqati. tonikaning tondan tonga siljishi qolgan barcha tonlarning funksional ahamiyatini ham o'zgartiradi. kuy davomida tonikaning bunday siljishlari bir necha marta ro'y berishi mumkin, kuy o'z yakuniga kelganda yangi tonika bilan, yoki dastlabki tonikaga qaytishi bilan tugallanadi.

Tabiiy ladlar

Turli melodik ladlar orasida tarqaror strukturaga ega bo'lgan va musiqa amaliyotida keng tarqalgan diatonika va pentatonika lad tizimlari ajralib turadi.

16

Diatonika – sof kvinta (3,5 ton) bo'yicha joylashishi mumkin yetti pog'onali tizimdir.

17

Unga asoslangan ladlar guruhi **diatonik** yoki **tabiiy** ladlar tizimi deb aytiladi.

- ioniy
- doriy
- frigiya
- lidia
- miksolidiy
- eolia
- lokriy ladlar

18

19

Barcha lادلarning hammasi diatonik lادلarga qayilgan tabiatlarga javob beradi.

– oklavaliq tamoyil, ya'ni pog'onalar o'z funksiyasini barcha oklavalarida saqlashi.

– oklava hajmida yettita turli pog'onaning mavjud bo'lishi.

– balandlik bo'yicha qo'shimcha pog'onalar oralig'i buton ton yoki yarim tonga baravar bo'lishi.

20

– lad 5 ta buton ton va 2 ta yarim tondan iborat bo'lishi.

– yarim tonliklarning o'rtasidagi oralig' kvartadan kam yoki kvintadan keng bo'lmashligi.

– tabiiy ladlar umumiy bitta tovushqator asosida tuziladi. Ammo har bir lad unga qat'iy biriktirilgan tovushqator strukturasi ega.

21

Ioniya lad strukturasi – 1 – 1 – 0,5 – 1 – 1 – 1 – 0,5

Doriya lad strukturasi – 1 – 0,5 – 1 – 1 – 1 – 0,5 – 1

Frigiya lad strukturasi – 0,5 – 1 – 1 – 1 – 0,5 – 1 – 1

Lidiya lad strukturasi – 1 – 1 – 1 – 0,5 – 1 – 1 – 0,5

Miksolidiya lad strukturasi – 1 – 1 – 0,5 – 1 – 1 – 0,5 – 1

Eoliya lad strukturasi – 1 – 0,5 – 1 – 1 – 0,5 – 1 – 1

Lokriya lad strukturasi – 0,5 – 1 – 1 – 0,5 – 1 – 1 – 1

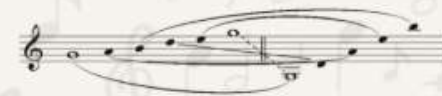
22

Pentatonika musiqa tarixida ilk lad tizimlaridan biri bo'lib, dunyo bo'yicha keng tarqalgan. Pentatonika jahonning turli tomon xalqlar musiqasi zaminini sifatida hozirgacha xizmat qilib kelmoqda.

Xitoy, Vetnam, shotlandiya, Rossiyaning Povolje, tataris ton, boshqoriston, shimoliy Amerika va Afrika kuyilari pentatonika lادلarga asoslangan. bundan tashqari bu kompozitorlik ijodida ham ahamiyatli o'rinda turadi.

23

Pentatonika – pog'onalar kvinta bo'yicha joylashishi mumkin besh pog'onali tizimdir.

24

E'tiboringiz uchun rahmat!

25

1

2

3

4

5

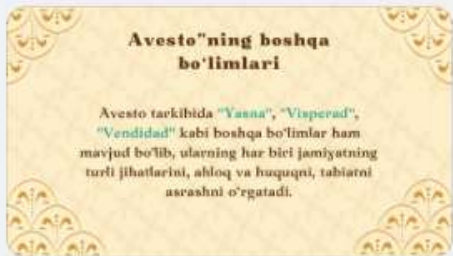
6

7

8

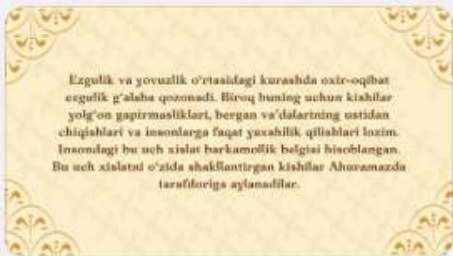
9

10

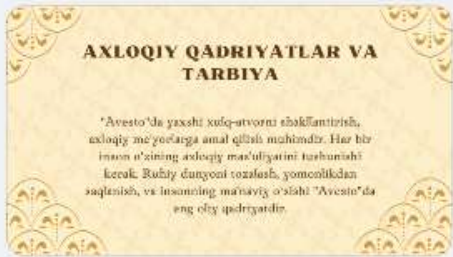
11

12

13

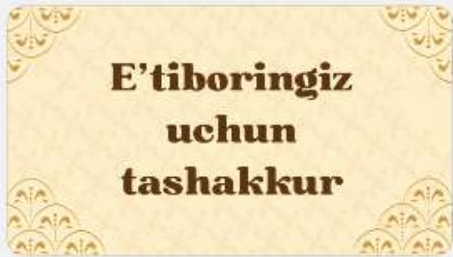
14

15

16

17

